

BADAĆ SIĘ (78) *impf*

się (42), się (36).

Oba a jasne.

inf badać się (15). ◇ *praes 1 sg* badam się (5); -am (4), (a)m (1). ◇ *2 sg* badasz się (2). ◇ *3 sg* bada się (1). ◇ *1 pl* badamy się (2). ◇ *2 pl* badacie się (2). ◇ *3 pl* badają się (3). ◇ *praet 1 sg m* badałem się, -(e)m się badał (5); -ał (2), -(a)ł (3). ◇ *3 sg f* badała się (1). ◇ *3 pl m pers* badali się (8). ◇ *fut 1 sg m* będę się badał (3) *WróbŻółt, Leop, SkarKaz*, badać się będę (1) *CzechEp*; -ał (2), -(a)ł (1) ◇ *2 sg m* będziesz się badał (2). ◇ *3 sg* będzie się badał (1) *GroicPorz*, badać się będzie (1) *LatHar*. ◇ *imp 2 sg* badaj się (2). ◇ *3 sg* niech się bada (1). ◇ *2 pl* badajcie się (5). ◇ *con 1 sg m* -bych się bad(a)ł (1). ◇ *3 sg m* -by się badał (1). ◇ *1 pl m pers* -byśmy się badali (1), bychmy się badali (1) *RejPos* (1 : 1). ◇ *3 pl m pers* -by się badali (1). ◇ *part praes act* badając się (13).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Zgłębiać, dociekać, studiować, roztrząsać, przenikać; reperire caussam Calag; anquirere, disquirere, discutere, expiscari, explorare, inscrutari, investigare, perscrutari, visere Cn (66)* : Badając się bowiem on iainością bołtwa łwego przewiaduie tajemności łerc ludzkich. *WróbŻółt D6; Calag 164b.*

badać się kogo, czego (16): *PatKaz III 134*; Oczy iego maia wżgląd na vbogiego/ á brwi iego badaia się [interrogant] łynow ludzkich. *WróbŻółt 10/5, 37/13, 118/2, 69, 115, 145; Leop 4.Esdr 12/3; A łyny iey potrące łmiercia/ y poznaiá włzytki kołcioły izem ia ielt then ktory badam się nerek y łerc BibRadzAp 2/23; BudBibEccli 5/20; StryjKron 552; CzechEp 235; Duch bowiem Boży bada się głębokości Bożych NiemObr 71; ReszPrz Av; WujNT s. 324, Ap 2/23. Cf badać się z czego, Szeregi.*

badać się z czego: doctorouye łzwyaczy od euangelyłth nycz pyłma o nyey/ nyemyely tym goraczyey s łzwyatoczy yezufouey yey łyá badaly *PatKaz III 134.*

badać się o kim, o czym (38): [Polacy] o czudzich się rzeczach badaiąc, nie wiedzą czo się doma dzieie *MiechGlabnlb 4*; Dziwne łą łwiadectwa twoie miły panie. [...] A przeto się o nich badała dułza moia. *WróbŻółt 118/129, 118/94; SeklKat A4*; tedy wnet poznamy/ yełli v nich [u Rusi] kołcyoł boży ten/ o ktorym łye tak dłuogo badamy. *KromRozm III H7; GroicPorz ppv*; A włzakoż o tym [o rzeczach wyższych] nie mamy się dwornie badać/ ale owłzem się łtrzedz zbytecznych około thych rzeczy wvmysłow *BibRadz I 1v marg, 1v marg [2 r.], 2v, Act 19/39, 1.Petr 1/10; BielKron 82*; żaden człowiek ani Anyoł dowodnie wiedzieć niemoże onego dnia/ ktorego Syn Boży łądzić przydzie/ y wiem też że nam łmiertelnym nieprzyłtoi się o nim badać *LeovPrzep F2; SienLek V4v*; A to napilnieyłza ábychmy się bełpiecznie nigdy nie badali o thaiemniczach Pániłkich *RejPos 280, 23, 53, 113, 149; GrzegłSm 32*; Owca ma łłuchac Pálterzá/ á o vczynkach iego nie ma się badać/ według rołkazania Pániłkiego *WujJud 152; SkarŻyw 119; CzechEp 77, 85, 119, 127, 220 (9); LatHar 196, 381; WujNTAct 19/39, 1.Petr 1/10; PaxLiz E2v. Cf Zwroty, Szeregi.*

badać się po czym: *Scrutari scripturas*, Badać się po piłmie bałwić się piłmem obierac się w piłmie. *Mącz 376b.*

badać się w czym (6): *KromRozm II b4, iv, kv, n3 [2 r.]*; Day mi/ práwi/ Pánie rozum/ á będę się badał w zakonie twoim. *SkarKaz 81a. Cf Zwroty.*

Ze zdaniem dopełnieniowym (4): KromRozm II h4; CzechEp 119; WujNT 1.Petr 1/11; A przetóż on Philozoph [...] gdy się obróchował/ bádaiąc się coby był zá nayflúfznieyfyzy obyczay rządu Rzeczypołpolitéy/ záwołał SarnStat 111.

W charakterystycznych połączeniach: badać się dwornie (4), skrećnie (2), upornie.

Zwrot: »badać się w (po) piśmie« (6): Ale pan Kryftus [...] do piśmá nas odýła/ mowýc: Bádáyce fye w piśmye KromRozm II iv, b4, kv, n3, [2 r.]; Mącz 376b.

Szeregi: »badać się i doświadczać« (2): GlabGad A3v; wżákże y haeretyk nie zle czyni bádaiąc się y doświadczáiąc/ iefli mieyfcá piśmá S. y Doktorow od Koncylium Trydentfkiego przywiedzione/ ták się máią WujNT 470.

»pytać a(i) badać; badać a pytać« (3 : 1): GroicPorz ppv; A thák trzebá nam iednák o tym się pytać á bádác/ á podpirác się piśmy Prorockiemi RejPos 53; Pátrzaýże też co ci dwa vczyynili/ co thu o nich flýfzyfz/ iż się pytáli á dziwnie się bádáli o fwiętych fprawach iego. RejPos 113, 149.

»dowiedować się (wywiadować się) i badać« (4): O którym zbáwieniu dowiedowáli się y bádali Prorocy/ ktorzy o przyfzłey ná nas łafce prorokowali. BibRadz 1.Petr 1/10; GrzegŚm 32; CzechEp 119; WujNT 1.Petr 1/10.

»rozbierać albo badać się«: Y nie mowi/ czytaycie/ ále rozbieraycie ábo bádáyce się piśmá. WujNT s. 324.

»słuchać a badać się«: Abowiem Duch s. fprawował myfli ich/ á pilnie flucháli á bádáli się o zbáwieniu fwoim. RejPos 23.

2. Pytać, dowiadywać się, pilnie szukać; requirere Calep, Cn; indagareMącz; exquirere, habere questionem, inquirere, quaerere, sciscitari, scitari, sciscere Cn (12) : Dowieduyę fye. Pytam/ Bádám się/ fzukam Mącz 168b; ArtKancC13; Calep 915b.

badać się u kogo: iefliże by co niedołożóno było/ w wykładzie w moim: będziefz się v vczeńfzych bádál. BiałKat 68v.

badać się czego (2): Przyftoi też Sędziemu/ pierwey niż złoczyńcę zda ná męki/ bádác fye pilnie czáfu/ iáko dawno złoczyńcá kradł GroicPorz ii3v; LeopPs 118/70 [69].

badać się na kogo: A czy ktorzy się na mię badali żłego: myflili cza [!] y dzień próżności y zdrady A zaby mię w czym podchwycić y ofoczyc mogli. WróbŻółt 37/13.

badać się o co: Odpowiedział mi/ y rzekł: Iefli się będziefz o wiele rzeczy bádál/ częftho się będziefz dziwował Leop 4.Esdr 4/26.

badać się o kim (2): Boday że mnie był Iozeph mych fnow nie wykładał Aczem się y fám o nich czemus pilnie badał RejJóz K2v; Leop 1.Mach 3/5.

badać się po czym: Scrutari, szukam/ wywiaduyę się/ fperuyę/ bádám się po czym. Mącz 376b.

Ze zdaniem dopełnieniowym: wífytcy się ie^{go} mądrofci dziwowali/ badaiątz się fkad się tak mądré dziecię wzięło. OpecŻyw 33.

Synonimy: 1. doświadczać się, dowiedować się, przepatrywać, pytać, rozbierać, roztrząsać, szukać, wartować, wynajdować, wypatrować, wypytować się, wytrząsać, wywiadować się; 2. doświadczać się, dowiadywać się, pytać, sperować, szukać, śledzić, wypatrować, wywiadować się.

Formacje pochodne: dobadać się, przebadać się, rozbadać się, wybadać się, zbadnąć się.

Cf **BADAJĄCY SIĘ, BADANIE SIĘ**

KN